

Siječanj 2009.

Zemlja Sažetak

Hrvatska

Tijekom 2008. godine Hrvatska je načinila skromne pomake u domenu ljudskih prava koji su bili motivirani željom za priključenjem Europskoj uniji, s time da ona još uvijek treba u potpunosti riješiti prepreke koje stoje na putu povratku i reintegraciji Srba. Nepristranost i učinkovitost kaznenih progona i postupaka koji se u predmetima ratnih zločina vode pred domaćim sudovima i dalje su upitni. Zatvaranjem misije Organizacije za europsku sigurnost i suradnju u prosincu 2007. godine nastala je praznina u praćenju poštivanja ljudskih prava.

Povratak i integracija Srba

Usprkos izjavama kojima Vlada izražava svoju opredijeljenost ovome pitanju, povratak Srba u Hrvatsku umnogome je usporen. Većinu od 231 prognanika i 610 izbjeglica koji su se vratili u područja svoga prebivališta tijekom prve polovice 2008. godine čine etnički Hrvati. Prema podacima Visokog povjerenstva Ujedinjenih naroda za izbjeglice, registriran je povratak u Hrvatsku 125.000 etničkih Srba, koji su otišli tijekom sukoba od 1991. do 1995. godine. Od tog broja, njih oko 55.000 trajno je ostalo u Hrvatskoj.

Srpski povratnici i dalje su izloženi nasilju i zastrašivanju, osobito u sjevernoj Dalmaciji, mada sve manje u odnosu na prethodne godine. Većina napada bila je usmjerena na imovinu, a ne na osobe. Policija je općenito pojačala svoju nazočnost na lokalitetima izvršenih napada i otvorila je istrage, s time da nije identificirala počinitelje. Najteži incident dogodio se u ožujku kada je skupina mladića kamenovala obiteljsku kuću srpskih povratnika na području Benkovca, pri čemu je povrijeđen jedan član obitelji. Policija je uhitila navodne počinitelje. Njima se u vrijeme pisanja ovog izvješća sudi za djelo etnički motiviranog nasilničkog ponašanja.

Srbi i dalje nailaze na probleme glede povrata zauzetih stambenih jedinica, uprkos sudskim rješenjima u njihovu korist. U nekim slučajevima odgađa se sudsko rješavanje predmeta povrata imovine. Još uvijek ne postoji učinkovito pravno sredstvo za osobe koje traže povrat zauzetog poljoprivrednog zemljišta. U vrijeme pisanja ovoga izvješća, žalbeni postupak još nije okončan po 7.743 žalbe (uglavnom Srba) na odbijene zahtjeve za pomoć u obnovi.

Iako dva vladina programa stambenog zbrinjavanja omogućavaju osobama koje se žele vratiti da podnesu zahtjev i budu stambeno zbrinute, nije postignut napredak u smislu održivog rješenja za Srbe kojima je tijekom rata oduzeto stanarsko pravo na stanovima u društvenom vlasništvu (što predstavlja prepreku povratku Srba u urbana područja). Vlada nije osigurala oko stotinu stambenih jedinica od 1.400 koliko se obvezala osigurati srpskim povratnicima do sredine 2008. godine.

U svibnju je Vlada usvojila proceduru kojom omogućava Srbima priznavanje radnoga staža na područjima koja su bila okupirana tijekom rata (nepriznavanje radnog staža Srbima onemogućava ispunjenje uvjeta za stjecanje mirovine u Hrvatskoj). Veća financijska sredstva koja je Vlada odredila za pravnu pomoć općoj populaciji djelomice su iskoristili prognani i izbjegli Srbi u stambeno-pravnim i drugim sporovima oko pitanja koja datiraju još od rata.

Odgovornost za ratne zločine

Suđenje hrvatskim generalima Anti Gotovini, Ivanu Čermaku i Mladenu Markaču počelo je u ožujku pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Trojica generala optuženi su za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti, uključujući progon i ubojstva počinjena tijekom vojno-redarstvene akcije 1995. godine protiv pobunjenih Srba u Krajini, tijekom koje je oko 200.000 etničkih Srba bilo primorano napustiti to područje. Iako je Hrvatska izručila sve svoje optuženike Međunarodnom kaznenom sudu, Sud je u lipnju uputio kritike na račun Hrvatske zbog njezina propusta da dostavi sve tražene dokumente vezane za predmet protiv Gotovine. Hrvatska je takve optužbe odbacila.

U svibnju je Županijski sud osudio generala Mirka Norca na kaznu zatvora u trajanju od sedam godina za ratne zločine protiv srpskih civila u Medačkom džepu, a generala Rahima Ademija oslobodio istih optužbi. To je bio prvi predmet u kojem je Međunarodni sud u Haagu optužnicu ustupio Hrvatskoj. Odvjetništvo je uložilo žalbu na presudu kojom je Norac osuđen, a Ademi oslobođen optužbi.

U rujnu su vremenske odgode u postupku protiv Branimira Glavaša, prouzročene ljetnom stankom te raspravama oko pravnoga zastupanja jednog od suoptuženika, dovele do povrede zakonskih rokova tijekom postupka zbog čega je suđenje počelo iznova pred Županijskim sudom u Osijeku. Glavaš i ostalih šestero optuženih terete se za ratne zločine protiv srpskih civila. Glavaš, koji se brani sa slobode, i dalje je zastupnik u Hrvatskom saboru.

Među optuženima u predmetima ratnih zločina i dalje je najviše Srba. Prema podacima OEES-a, tijekom prvih devet mjeseci 2008. godine, aktivno je vođeno 20 postupaka po

optužnicama za ratne zločine pred osam županijskih sudova, protiv 72 optuženika, od kojih su 45 Srbi. Od toga je devet suđenja (protiv 17 optuženika) okončano pravomoćnim presudama u kojima je 14 optuženih osuđeno (osam Srba i šest Hrvata), a tri su okončana oslobađajućim presudama (izrečene dvojici Srba i jednom Albancu).

Sudski postupci koji se protiv optuženih Srba vode u odsutnosti nastavljeni su u Vukovaru, Sisku i Osijeku, uprkos protivljenjima Državnog odvjetništva. Slično suđenje pred Sudom u Rijeci obustavljeno je do daljnjeg. Ponovno suđenje započelo je u tri predmeta protiv ukupno četvero Srba, nakon što je Vrhovni sud ukinuo presude donesene u odsutnosti optuženika zbog nedostatka dokaza ili slabog obrazloženja presuda.

U rujnu je Vlada izrazila spremnost da izruči svoje građane susjednim državama u kojima bi im se sudilo po optužnicama za ratne zločine ili druga kaznena djela “ukoliko su druge države spremne uraditi isto”. Usprkos regionalnim mehanizmima suradnje u domenu pravosuđa, Hrvatska i Srbija ne dopuštaju izručenje svojih građana, što se uveliko smatra preprekom utvrđivanju odgovornosti za ratne zločine.

Medijske slobode

U srpnju je Hrvatsko novinarsko društvo zaprijetilo općim štrajkom u prosvjedu protiv pritiska i zastrašivanja novinara koji izvještaju o ratnim zločinima i drugim osjetljivim temama. Prosvjed je uslijedio nakon prijetnji koje su u veljači upućene Dragi Hedlu, novinaru Feral Tribunea, očito zbog njegova pisanja o povredama prava tijekom rata u Osijeku i o nasilničkom napadu iz lipnja na Dušana Miljuša, poznatog novinara koji piše o organiziranom kriminalu i korupciji. U vrijeme pisanja ovoga izvješća, policija još uvijek nije identificirala napadače na Miljuša. Vlada je osudila oba slučaja.

U eksploziji auto-bombe u Zagrebu 28. listopada ubijeni su Ivo Pukanić, poznati urednik istaknutog političkog tjednika Nacional i njegov direktor marketinga Niko Franjić. Ova ubojstva, te ubojstvo Ivane Hodak, kćerke poznatog odvjetnika dva tjedna ranije, također u Zagrebu, šokirali su Hrvatsku i potaknuli odlučnu borbu protiv organiziranog kriminala i na desetine uhićenja u Hrvatskoj i susjednim zemljama.

Migracijska i azilantska politika

Novi Zakon o azilu i Zakon o strancima stupili su na snagu 1. siječnja 2008. godine kako bi se hrvatsko zakonodavstvo uskladilo s propisima EU. Prema Hrvatskom pravnom centru, i dalje postoje nedostaci u azilantskoj praksi u Hrvatskoj. Iako Zakon o azilu propisuje da

tražitelji azila neće biti kažnjeni zbog nelegalnog ulaska u zemlju, u praksi tražiteljima azila u takvim slučajevima još uvijek prijeti administrativna sankcija za prekršaj. Neki tražitelji azila nemaju pristup pravnim savjetima niti prevoditeljima tijekom prekršajnog postupka, zbog čega postoji mogućnost donošenja rješenja o izgonu i deportaciji prije nego što se uzme u razmatranje zahtjev za azil.

Tražitelji azila se završavaju u pritvoru ukoliko se protiv njih pokreće prekršajni postupak zbog nelegalnog ulaska u zemlju, umjesto da budu prebačeni u odgovarajuće uvjete azilantskog centra u Kutini. Uvjeti pritvora tražitelja azila u takvim slučajevima često su neadekvatni, prostor je prenatrpan, postoje primjeri neadekvatnog grijanja prostora te ograničenog prostora za njihovo kretanje. To je osobito slučaj u Prihvatnom centru u Ježevu, pokraj Zagreba, gdje su tražitelji azila u rujnu zaprijetili štrajkom glađu prosvjedujući protiv tamošnjih uvjeta.

Dječja prava

Europski sud za ljudska prava svojom je presudom iz srpnja 2008. godine utvrdio kako Hrvatska nije diskriminirala romske učenike odvajajući ih u zasebne razrede u školi, istaknuvši činjenicu da su razredi za romsku djecu odvojeni u redovitim školama i da je ta praksa privremenog karaktera (dok djeca ne svladaju bolje hrvatski jezik). Udruge Roma izrazile su nezadovoljstvo takvom presudom.

Aktivisti ljudskih prava

Na udruge za ljudska prava i dalje se gleda sa sumnjom, ali one ipak uveliko uživaju slobodu djelovanja. Pozitivan rad Pučkog pravobranitelja za ljudska prava podrivan je čestim propustima državnih i lokalnih tijela da odgovore na njegove preporuke i zahtjeve za informacijama.

Zatvaranjem Misije OEES-a 24. prosinca 2007. godine u zemlji je stvorena znatna praznina u praćenju poštivanja ljudskih prava. Iako je OEES zadržao Ured u Zagrebu kako bi, prije svega, pratio suđenja u predmetima ratnih zločina, on nema kapacitete potrebne za angažman s Vladom Hrvatske na cijelom nizu pitanja ljudskih prava diljem Hrvatske.

Ključni međunarodni akteri

Europska unija i dalje je najutjecajniji međunarodni akter u Hrvatskoj, kojoj je službeno dodijeljen status zemlje kandidatkinje za članstvo u EU. U ožujku 2008. godine Hrvatska je dobila planirani datum ulaska u Uniju, 2010. godine. Odlukom Vijeća EU iz veljače među

prioritetima su utvrđeni povratak izbjeglica, adekvatno stambeno zbrinjavanje nositelja stanarskih prava, priznanje radnoga staža Srbima iz rata kako bi stekli pravo na mirovinu te obnova i povrat imovine. U odgovoru, hrvatske vlasti rade na izradi akcijskih planova s rokovima do kojih je potrebno postići napredak. Europska komisija (kroz svoje godišnje izvješće o napretku) i Europski parlament (preko svog izvjestitelja za Hrvatsku) istaknuli su potrebu da Hrvatska riješi ta prioritetna pitanja i osigura da zakonske i institucionalne promjene u stambenoj i mirovinskoj politici budu od praktične koristi za Srbe.

U srpnju su veleposlanici zemalja NATO-a u Brüsselsu potpisali pristupni protokol za ulazak Hrvatske u NATO u kasnijoj fazi, eventualno već u proljeće 2009. godine.

Hrvatska je u veljači 2008. godine potpisala Konvenciju Vijeća Europe o aktivnostima u borbi protiv trgovine ljudima.